

"Je hoeft je niet aan een contract te houden dat je verplicht heler te worden"

Multinationale ondernemingen beroven Namibië van waardevolle delfstoffen en daarmee van een toekomst als welvarend onafhankelijk land. De opbrengsten komen niet bij de Namibische bevolking terecht, maar in het Westen.

Deze gang van zaken is in strijd met het internationale recht, maar tot nu toe heeft niemand zich daarom bekommerd. Dat zal binnenkort veranderen, want deze zomer zal er een dagaarding bezorgd worden bij Almelo. Dit bedrijf verrijkt uranium dat afkomstig is uit Namibië. David de Beer vertelt hoe het zover is gekomen.

David de Beer, medewerker van de Werkgroep Kairos, zegt al negen maanden dat volgende maand de dagaarding de deur zal uitgaan. Als er iets is wat hem bijgebracht is door deze zaak dan is het wel uithoudingsvermogen, want hij is al meer dan tien jaar bezig de Nederlandse betrokkenheid bij de 'grondstoffenroof' in Namibië aan de orde te stellen. David de Beer, — ooit medewerker van de Namibische bisschop Colin Winter en vertrokken uit Zuid-Afrika toen hem een 'banning order' werd opgelegd — was nog maar net in Nederland toen er, eind 1976, een conferentie van actiegroepen over Zuid-Afrika gehouden werd. David de Beer: "Urenco

was nog in de opbouwfase en het verzet ertegen van de antikernenergiebeweging was groot. Ik heb tijdens deze conferentie uitgesproken dat het mij niet zou verbazen als ook in Nederland uit Namibië gestolen uranium verrijkt zou worden. Het was niet meer dan een vermoeden, concrete aanwijzingen had ik niet. Later kwam één van de organisatoren van de conferentie, Ruurd Huisman, naar me toe; die wilde het wel uitzoeken."

"We wisten heel weinig; Ruurd is gewoon begonnen met het schrijven van brieven. In de loop der jaren is onze kennis van de nucleaire wereld enorm gegroeid. Er bestaat een moordende con-

currentie op de verrijkmingsmarkt, waarop behalve Urenco ook Amerikaanse en Franse fabrieken opereren; de groei van het kernenergieverbruik is namelijk veel minder dan men zo'n vijftien jaar geleden verwachtte. Dat betekent dat alle verrijkmingsfabrieken precies moeten weten hoeveel uranium er op de markt zal komen en waar ze moeten gaan lobbyen voor nieuwe contracten. Al die informatie is dus bekend; als je een beetje in dat wereldje kunt penetreren is het allemaal te achterhalen."

"We ontdekten het bestaan van wat we een 'ketting van contracten' noemden. Die begint bij de Rössing-uraniummijn in Namibië, die verkoopcontracten afsluit met elektriciteitsbedrijven; deze elektriciteitsbedrijven sluiten contracten af met fabrieken die het uranium omzetten in hexafluoride, met fabrieken die het hexafluoride verrijken en tenslotte met degenen die het in brandstofelementen omzetten, zodat het bruikbaar is in kernreactoren. Eén van de schakels in deze ketting bleek Urenco te zijn. De bewijzen daarvoor lagen eind 1978 op tafel."

Wettig

Urenco is een samenwerkingsverband van drie partners: British Nuclear Fuels, de Westduitse maatschappij Uranit en Ultra Centrifuge Nederland (UCN). Het samenwerkingsverband is bezegeld in het Verdrag van Almelo, in 1970 ondertekend door de regeringen van Nederland, Engeland en West-Duitsland. De Nederlandse staat heeft een meerderheidsbelang in UCN.

Nederland is niet direct betrokken bij de aankoop van Namibisch uranium. Het merendeel van het uranium van British Nuclear Fuels is echter wel afkomstig uit de Rössingmijn. Ook de Westduitse klanten van Urenco kopen uranium uit de Rössingmijn. Urenco verrijkt dat uranium en daarmee schendt het bedrijf decreet nummer 1 van de Raad voor Namibië, dat niet alleen de aankoop van Namibische grondstoffen verbiedt, maar ook de verwerking ervan, tenzij de Raad voor Namibië toestemming heeft verleend. De Raad voor Namibië is door de Verenigde Naties ingesteld en geldt als de wettige vertegenwoordiger van Namibië. Toen de bewijzen betrokkenheid bij de verkoop van Namibisch uranium voor de Raad voor Namibië bekend waren was de tijd rijp voor een

De Rössing uraniummijn nabij Swakopmund.

vanaf de Sluis van de
verrijking van Namibië
www.kairos.org
handen voren was de
parlementaire oppositie

David de Beer: "We zijn naar parlementariërs gestapt en die hebben vragen gesteld aan de ministers van Economische en Buitenlandse Zaken. De tijd kreeg die we in de loop van de twee jaren meestal zeer ontvankelijk."

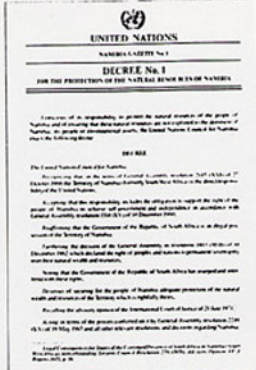
Andere belangen van Nederland waren kennelijk groter. Als Engeland en West-Duitsland een principiële opstelling van Nederland niet zouden aanvaarden zou de samenwerking in Ureno wel eens heel moeilijk of zelfs onmogelijk kunnen worden. David de Beer: "Toch hielden we tot begin 1984 een parlementaire meerderheid aan onze kant, omdat het CDA met ons meedeed in het stellen van kritische vragen. Toen kwam de kentering, want het CDA haakte af. Men zei dat het geen zin had om verder te gaan, omdat Namibië op het punt stond onafhankelijk te worden. Ik hoop dat ze niet werkelijk zo snel waren. Waarschijnlijk speelde het fatie mee dat we toen we begonnen twee VVD-ministers tegenover ons hadden, Van Aardenne en Van der Klaauw, en later een CDA-minister, Van den Broek; bovendien waren de CDA-'dissidenten' inmiddels verdwenen."

"De parlementaire weg was toen afgelopen. We hadden niet ons doel bereikt, maar er was wel helderheid ontstaan over de status die Nederland politiek en juridisch toekeende aan de Raad voor Namibië en decreet nummer 1. Verscheidene generaties ministers hebben bijvoorbeeld duidelijk erkend dat de Raad voor Namibië het recht heeft via de Nederlandse rechter een poging te doen de verkrijging van Namibische uranium in Nederland te voorkomen."

Derde secretaris

De enig overgebleven mogelijkheid was: optreden via de Raad voor Namibië. David de Beer: "De Raad voor Namibië is een heel bijzonder lichaam. In 1966 hadden de Verenigde Naties het mandaat van Zuid-Afrika over Namibië beëindigd. Op dat moment bestond er een gezagsvacuüm: Namibië was een illegaal bezet land en het had geen wettige regering. Toen werd, in 1967, de Raad voor Namibië opgericht om het land te besturen totdat er een onafhankelijke regering gevormd kon worden. Vanuit de VN-bureaucratie wordt de raad gezien als één van de vele commissies die de Algemene Vergadering moeten adviseren, maar daarnaast heeft hij de heel bijzondere functie van regering van een land. Er zijn 31 landen lid van de raad. Dat betekent dat 31 landen de tweede of derde secretaris van hun ambassade eens per maand naar de vergadering van de Raad voor Namibië sturen. Zo iemand doet dat naast al zijn andere verantwoordelijkheden."

"De Raad voor Namibië heeft op politiek niveau niet echt een belangrijke rol kunnen spelen, vooral omdat heel weinig Westerse landen de raad willen erkennen. Volgens veel landen waren de Verenigde Naties met de oprichting van de raad te ver gegaan, hadden de Verenigde Naties niet de bevoegdheid zo iets te doen. Soms zit er heel duidelijk een belang achter de weigering de raad te erkennen. Het Engel-

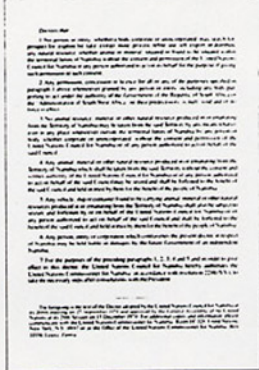
Het decreet nummer 1 dat bescherming moet bieden tegen de uitputting van natuurlijke rijkdommen van Namibië zolang Zuid-Afrika dat land bezet houdt.

se ministerie van Buitenlandse Zaken werkte bijvoorbeeld hand in hand met Rio Tinto Zinc, het bedrijf dat bijna de helft van de aandelen van de Rössingmijn bezit. Het hele buitenlandse beleid van Engeland werd beïnvloed door de topman van Rio Tinto Zinc. Die heeft klaar weten te spelen dat Engeland voor een zeer groot deel afhankelijk werd van Namibisch uranium."

De Raad voor Namibië heeft goed werk verricht op het gebied van beurzen voor Namibische studenten en dergelijke; daar hadden de Westerse landen geen bezwaar tegen. Er werd echter lange tijd nauwelijks moeite gedaan de naleving van decreet nummer 1 af te dwingen, uit angst dat zo'n harde actie andere diplomatieke pogingen om de kwestie Namibië op te lossen zou dwarsbomen. In 1980 had de raad weliswaar een openbare hoorzitting over het decreet gehouden, maar sindsdien had hij weinig meer ondernomen. In het najaar van 1984 werd er een nieuwe conferentie gehouden en hier werd de raad van allerlei kanten onder druk gezet. Het resultaat was dat de raad in het voorjaar van 1985 besloot te gaan procederen en dat het eerste proces in Nederland aangespannen zou worden.

Signaal

Dat juist Nederland de primeur van een proces over decreet nummer 1 mag beleven dankt het aan het feit dat het niet alleen de Raad voor Namibië erkent als het wettige gezag in Namibië, maar ook het decreet, zij het niet als deel van het internationale recht, maar als Namibisch recht. Dit gegeven heeft in regeringskringen al de reactie opgeroepen dat Neder-

land gestraft wordt voor een beleid dat minder slecht is dan dat van andere landen. David de Beer is niet onder de indruk. "Nederland probeert van twee wetlijes te eten: het erkent wel de Raad voor Namibië, maar het verbindt daaraan geen enkele consequentie. Bovendien heeft de Nederlandse regering de Raad voor Namibië zo ongeveer uitgenodigd om naar de Nederlandse rechter te stappen."

David de Beer durft geen voorspelling te doen over het verloop van het proces. "Het is zo'n uniek proces, het is zo'n ingewikkelde juridische affaire. Daarom heeft het de advocaten ook zo lang gekost om het voor te bereiden. De zaak bevindt zich in een grijze zone tussen internationaal recht en het nationale recht, niet alleen van Nederland, maar ook van Namibië. En wat is nationaal recht van een bezet land? Nederland heeft het bovendien niet makkelijker gemaakt door zich te beroepen op het Verdrag van Almeloo, ook een internationaal verdrag. Volgens de Nederlandse regering verplicht het verdrag haar alle uranium te verkrijgen dat de partnerlanden haar aanbieden. Volgens ons is dat onzin: je kunt nooit aan een verdrag gehouden worden dat je verplicht heler te worden. Het argument berust bovendien op een verkeerde uitleg van het verdrag."

"Ik ben vol goede hoop. Volkenrechtelijk gezien ligt de zaak heel duidelijk en de Nederlandse erkenning van de Raad voor Namibië en - gedeeltelijk - van het decreet geven een zeer goede basis om te procederen. Maar het belangrijkste is dat het proces begint. Dat is een heel duidelijk politiek en juridisch signaal dat de Raad voor Namibië eigen decreet begint."

dit document is uit te voeren
Gedigitaliseerd 2015
Hansje Obbink